

К. В. Наливайченко,

к. е. н., доцент, Кримський економічний інститут

ДВНЗ "Київський національний економічний університет ім. Вадима Гетьмана"

ІНФОРМАЦІЙНІ СКЛАДОВІ ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ ЯК КОНЦЕПТУАЛЬНА ОСНОВА ФОРМУВАННЯ ІННОВАЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ ДЕРЖАВИ

У статті розглядається проблема розвитку інформаційної складової як актуальної інновації для України в сучасних умовах глобалізації економіки. Наочно показано, що ці процеси стають ефективною базою технічного та інтелектуального управління. Водночас, враховуючи позитивний наслідок — соціалізацію людини, доведено, що інформація потребує створення системи захисту з боку держави.

In the article there is considered the problem of informational component's development as an actual innovation for Ukraine under the modern conditions of economics' globalization. It is shown that these processes are becoming effective base of technical and intelligent management. At the same time, taking into account the positive consequence — the human socialization, it is proved that the information requires the creation of defense system from the state's side.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ У ЗАГАЛЬНОМУ ВИГЛЯДІ

Концептуальною основою формування інноваційної політики держави в Україні потрібно вважати інформаційні складові економічного розвитку: підвищення рівня розвитку і використання інформаційних технологій; розвиток нової економіки знань та технологічних інновацій; допомога та контроль з боку держави у прийнятті необхідних законів, у підтримці освітніх програм, у фінансуванні наукових досягнень в інформаційній сфері; реалізація проектів соціальної підтримки людини.

АНАЛІЗ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ ОСТАННІХ РОКІВ

Вітчизняні автори плідно працюють над висвітленням фундаментальних засад сучасної економіки з метою підвищення ефективності функціонування економіки України. Серед них найбільший вклад у розвиток інформаційної економіки зробили такі вчені: О.Г. Білорус, О.В. Зернецька, Д.Г. Лук'яненко, О. К. Соколенко, П.Ю. Курмаєв, М.В. Ляхович, І.Ю. Матюшенко, А.А. Ткач, С.В. Фомішин, Ю.В. Макогон та інші.

Так, процеси глобалізації інформаційного суспільства досліджені у працях О.Г. Білоруса, Ю.П. Курмаєва, А.А. Ткача. Монографія "Глобалізація і безпека розвитку" за редакцією О.Г. Білоруса містить еволюцію концепцій і сучасну теорію інформатизації. О.Г. Білорус відводить місце для аналізу концепції "технотронно-інформаційної ери", де людина "буде зомбована системою і буде назавжди підкорена глобальним технотронним світом" [1, с. 52—62]. Ю.П. Курмаєв відзначає, що електронний бізнес з'явився ще до появи мережі Інтернет. Перші системи електронної комерції виникли в 60-х роках минулого століття в США. Для цього були створені стандарти електронного обміну даними. В різних галузях і державах стандарти були різними. У 80-х роках почалися роботи з поєднання європейських та американських специфікацій [2, с. 373—379]. Професор А.А. Ткач у своїй статті "Інституціоналізація ринкової інфраструктури в посттрансформаційній економіці" пов'язує активізацію процесів інформатизації зі спеціалізацією країн у процесі міжнародного світогосподарського розвитку: "...будь-яка спеціалізація об'єктивно передбачає необхідність обміну, будь-який просторовий розподіл протребує наявної можливості пе-

реміщення, будь-яка диференціація властивостей зумовлює встановлення зв'язків, передачу інформації..." [3, с. 214—219].

Процеси соціалізації людини у сучасному суспільстві, побудованому на знаннях, відображені у нормах ООН, працях І. Ю. Матюшенко, Дж. Сороса.

Серед загроз для життя та реалізації прав і свобод людини ООН визначила шість основних тенденцій:

- загострення нових протиріч і конфліктів між людьми на політичній, економічній, релігійній, етнічній і територіальній основі;

- поглиблення соціально-економічного розколу людей в національних суспільствах, у націях-державках;
- відтік капіталів із відсталих країн, відтік кваліфікованої робочої сили і інтелекту нації у передові країни;

- підрив безпеки людини у формі використання інформаційної та психотропної зброї і засобів впливу на людей;

- ідеологічний диктат і ідеологічне насильство над людиною через засоби масової інформації;

- адміністративний тиск на людей, позбавлення їх реального права вибору у процесі виборчих компаній [1, с. 618].

Професор І. Ю. Матюшенко в роботі "Перспективи розвитку освіти України в умовах створення суспільства, побудованого на знаннях" вважає, що сучасне суспільство, побудоване на знаннях, є похідним від комунікаційного та інформаційного суспільства [4, с. 48—54].

Відома також думка Дж. Сороса, що монетаристська політика, монетаризм і електронні фінансові ринки не забезпечують реальної основи для соціальної інтеграції суспільства [1, с. 645].

Тобто соціалізація щільно пов'язана з гуманізацією суспільства.

Як видно, інформатизація визнана провідними науковцями як складовий елемент сучасних економічних процесів, а проблеми інформаційного характеру посідають чинне місце як один з предметів пильного вивчення вчених-економістів. Крім цього, з цією групою проблем щільно пов'язані проблеми технологічного характеру та проблеми науково-інтелектуального характеру. Можна сказати, що ці проблеми в сукупності були витоками процесу інновацій, а інші — ніби його наслідками.

Це були головні чинники процесів інновацій в умовах глобалізації, однак лишилися невирішеними ще ба-

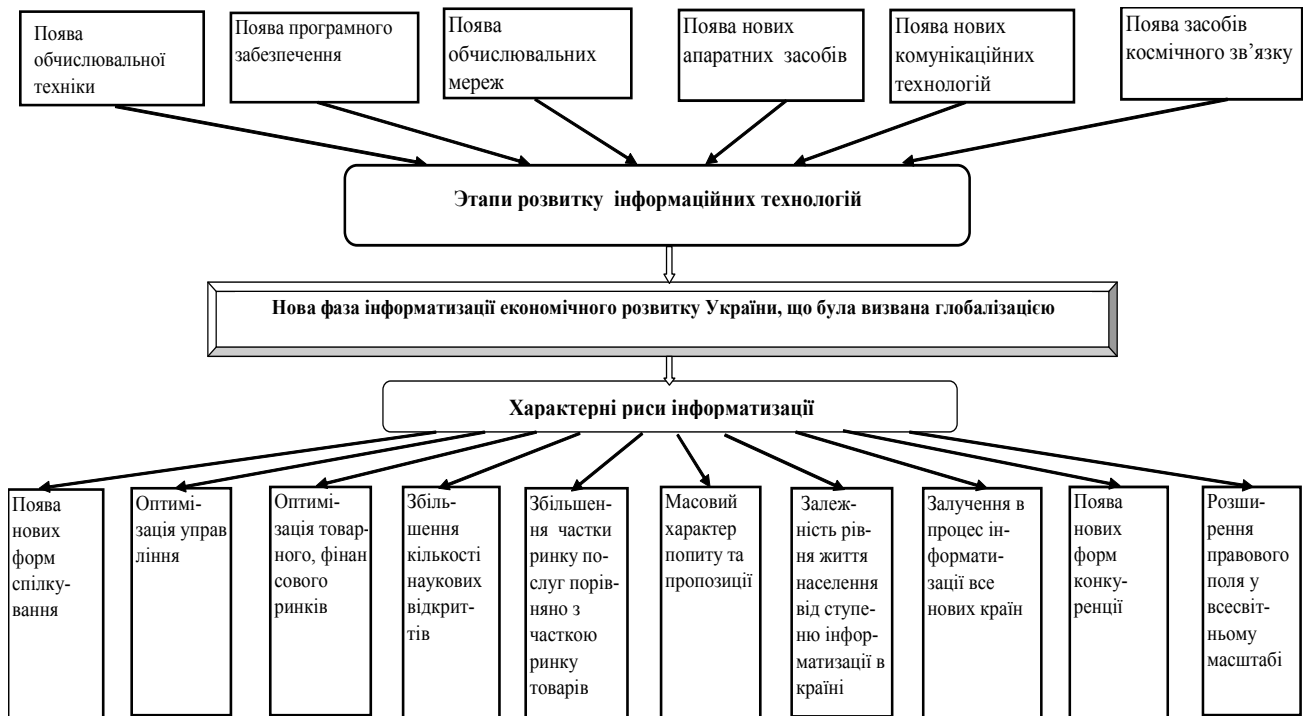

Рис. 1. Генезис нової фази інформатизації економічного розвитку України, що була визвана глобалізацією

гато питань як практичної спрямованості, так і теоретичної, що стосуються політики держави в сфері інформатизації суспільства.

ВИДІЛЕННЯ НЕВИРИШЕНИХ РАНІШЕ ЧАСТИН ЗАГАЛЬНОЇ ПРОБЛЕМИ

За рівнем розвитку і використання інформаційних технологій Україна значно відстає від передових у цій галузі країн. Існуючі темпи розвитку є недостатніми для подолання низької ефективності української економіки, їх збереження приведе до збільшення технологічного відставання України і подальшої залежності економіки країни від сировинного сектора і імпорту високотехнологічної продукції. Для продовження розвитку інформаційного суспільства необхідна допомога держави: відповідна політика підтримки інформатизації національної економіки.

ПОСТАНОВКА ЗАВДАННЯ

Ми вважаємо, що інформатизація суспільства є однією з головних складових будь-якого інноваційного явища сучасної економіки України. Будемо досліджувати саме феномен інформатизації господарського розвитку та роль держави у цьому процесі.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ ДОСЛІДЖЕННЯ

Зміни в економіці країни викликають відповідні процеси в інформатизації. Генезис нової фази інформатизації економічного розвитку України, що зумовлена глобалізацією, проілюстровано на схемі (рис. 1). З матеріалу схеми витікають завдання інноваційної політики держави.

Послідовно розглянемо зазначені інформаційні складові економічного розвитку як актуальні інновації сучасної економіки України (рис. 2).

Підвищення рівня розвитку і використання інформаційних технологій. Вчені стверджують, що суто інформаційний характер сучасного інтеграційного процесу на інтернаціональному рівні почав проявлятися і формуватися вже в 60—70-ті роки минулого сторіччя [1]. Значну роль у цьому процесі відіграла Міжурядова конференція по програмі співробітництва західноєвропейських країн і наукових досліджень (Копенгаген, 1988

р.).

Крім питань фінансування і затвердження нових проектів, на конференції було прийнято нові технічні та інформаційні норми на нові товари. Конференцією було визнано, що конкурентогенні відцентрові тенденції та високий ступінь залежності таких країн, як Великобританія, Франція, Італія, Іспанія і Португалія, від американських та японських інформаційних корпорацій суттєво знижують інтеграційний потенціал Європейської Співдружності. Були розроблені спеціальні програми щодо залучення кваліфікованих спеціалістів — фахівців з інформаційних систем США та Японії у країни Європи. Автори наголошують: "...щодо обсягу інформаційного ресурсу, то Україна ним навіть специфічно багата і може ефективно використовувати його в міжнародних відносинах як конкурентоспроможний товарний потенціал" [1, с.329]. Розглядаючи економічні аспекти інформатизації, інтеграції України у світогосподарський розвиток через інформатизацію, необхідно визначити, які фактори є вирішальними у підвищенні ефективності економічної діяльності України. Ми вважаємо, що можна приєднатися до дослідників, які відносять до таких факторів наступні:

- 1) зовнішньополітичний;
- 2) внутрішньополітичний;
- 3) соціально-психологічний;
- 4) управлінсько-правовий;
- 5) ресурсно-сировинний;
- 6) економіко-екологічний;
- 7) науково-технологічний;
- 8) інформаційно-методологічний.

У цілому, сьогодні автори розглядають ринок як психоінформаційний феномен, який є загальногосподарським самоуправлінським зв'язком [1].

Головним недоліком інформаційних технологій як рушійної сили господарського розвитку є їхня уразливість до загроз безпеці у залежності від міжнародних потоків інформації, а їх, за думкою О.В. Зернецької, дев'ять:

- 1) від урядових виконавців до урядових реципієнтів;
- 2) від урядових виконавців до транснаціональних реципієнтів;
- 3) від урядових виконавців до індивідуальних реципієнтів;

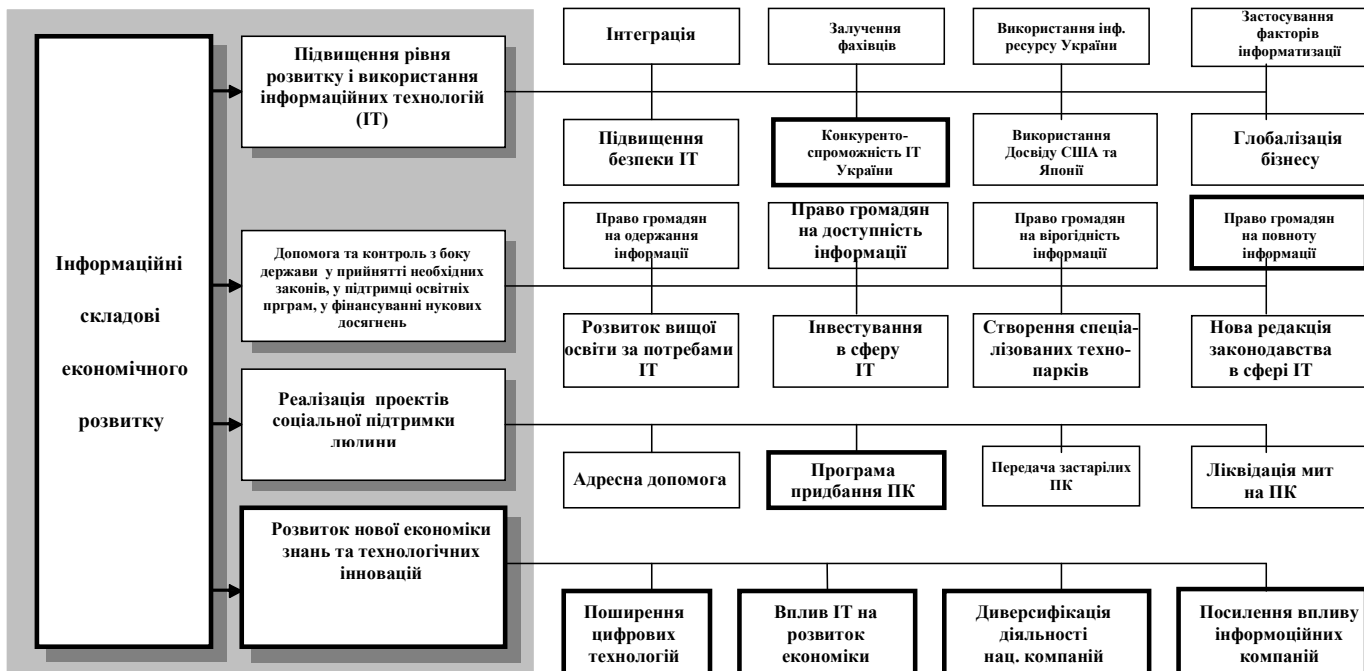

Рис. 2. Інформаційні складові економічного розвитку

4) від транснаціональних виконавців до урядових реципієнтів;

5) від транснаціональних виконавців до транснаціональних реципієнтів;

6) від транснаціональних виконавців до індивідуальних реципієнтів;

7) від індивідуальних виконавців до урядових реципієнтів;

8) від індивідуальних виконавців до транснаціональних реципієнтів;

9) від індивідуальних виконавців до індивідуальних реципієнтів [1, с. 182—188].

У цьому випадку, коли мова йде про глобальні інформаційні системи та глобальний світогосподарський розвиток, за думкою Д. Г. Лук'яненка, "інформаційна безпека може розглядатися як фактор соціально-економічного розвитку, як відстеження і класифікація комп'ютерних загроз, як збереження і захист технічної і мовної інформації, як новий вид озброєння, як запобігання інформаційній війні, як вплив на масову та індивідуальну свідомість [1, с. 482]. Вплив на свідомість як могутній інформаційний фактор конкурентної боротьби, торгових війн та просування товару, сьогодні сам по собі народив могутню індустрію купівлі-продажу інформації як глобальної виду бізнесу. Погодимось з науковцями [1], які виділяють його наступні особливості:

1) неймовірно висока ціна за інформацію (понад 6 млрд дол.);

2) запекла конкуренція на цьому ринку;

3) диверсифікація діяльності інформаційних компаній;

4) посилення політичного та економічного впливу інформаційних агенцій.

Зараз необхідні допомога та контроль з боку держави у прийнятті необхідних законів, у підтримці освітніх програм, у фінансуванні наукових досягнень в інформаційній сфері.

Для теоретичного осмислення переходу від індустріального до інформаційного суспільства і викликаного цим переходом перетворення економіки України, насамперед, державі необхідно було сформувати понятійний апарат явищ інформатизації, що відбуваються в нашій країні.

Першочергова задача законодавчих органів України полягала у затвердженні права громадян на одержання інформації; її відкритість, доступність, волю обміну;

об'єктивність, вірогідність, повноту, точність. Основні положення про інформацію закріплені в Законі "Про інформацію" [5], який було прийнято в 1992 році. Закон закріпив головні принципи інформаційних відносин, державної інформаційної політики, основних напрямів інформаційної діяльності у державі, організації освіти, наукових досліджень в галузі інформаційної діяльності. Громадяни отримали законність одержання, використання, поширення та зберігання інформації.

Основні напрями розвитку інформаційного суспільства сформульовані в Законі "Про Національну програму інформатизації" [6] і в Законі "Про Концепцію Національної програми інформатизації" [7]. В Законах подано Концепцію Національної програми інформатизації, завдання законодавства щодо цієї програми, представлено поняття замовника та керівника програми, галузеві, регіональні проекти, положення щодо закупівлі та використання програмних, технічних та інших засобів, дано пояснення порядку здійснення фінансового забезпечення, економічного стимулювання, контролю за виконанням завдань програми. Окремий розділ програми присвячено міжнародному співробітництву при виконанні програми.

Концепція Національної програми інформатизації є невід'ємною частиною Національної програми інформатизації та включає характеристику сучасного стану інформатизації, її стратегічні цілі та основні принципи, очікувані наслідки реалізації цієї Програми [8].

У 2000 році в Окінаві члени великої вісімки прийняли Хартію глобального інформаційного суспільства. У цьому документі [1, с. 274] були сформульовані принципи переходу до інформаційного суспільства. Цей перехід дозволить економікам різних країн та суспільству в цілому перейти до постіндустріальної моделі впорядкування світу. Учасники Великої вісімки вважають, що інформаційне суспільство — це таке суспільство, у якому виробництво і споживання є найважливішим видом діяльності, а електронна інформація — найбільш значимим ресурсом, нові інформаційно-комунікаційні технології стають базовими технологіями, а інформаційне середовище, поряд із соціальним і екологічним — новим середовищем.

Велику роль у формуванні нових навичок і інформаційного світогляду нового покоління відіграє Постанова Кабінету Міністрів України "Про затвердження Державної програми "Інформаційні та комунікаційні

технології в освіті і науці" на 2006—2010 роки" [9]. Специфіка розвитку українського інформаційного суспільства, в тому, що інтелектуальні сили в країні вже існують, хоча і в невідній формі. Їх слід розвивати, виходячи з системи освіти і науки, що історично склалася. Необхідно забезпечити реалізацію програми пристосовування вищої професійної освіти до потреб галузі ІТ, привести навчальні програми з підготовки фахівців в області ІТ у відповідність з кращою міжнародною практикою а також організувати на базі вузів курси підвищення кваліфікації за спеціальностями, яких потребує галузь ІТ. Для вирішення цієї задачі необхідно забезпечити залучення представників провідних світових і українських компаній галузі інформаційних технологій до участі в розробці програм навчання фахівців у сфері ІТ і організацію проходження ними практики в цій галузі. Таким чином є можливість відмовитися від наздоганяючого розвитку у цій сфері. З іншого боку, високий рівень розвитку ІТ стане найважливішим чинником якісного поліпшення систем освіти і охорони здоров'я.

Для проведення наукових досліджень у сфері інформатизації у 2001 році створено Інститут телекомунікацій та глобального інформаційного простору у складі Національної академії наук. Однак у багатьох регіонах існує проблема доступу науковців до новітніх інформаційних технологій, до мережі Інтернет. Необхідно повсюдне інвестування в цю сферу. При цьому необхідний механізм контролю здійснення інвестицій в інформаційні технології. Інформація про здійснення інвестицій на фінансовому інвестиційному ринку і на ринку реальних інвестицій, процес формування звітності єдиної системи інвестування повинні бути прозорими. При цьому обов'язкове розміщення інформації на електронних носіях. Найважливішим напрямом у рамках розвитку галузі ІТ є створення спеціалізованих технопарків, що забезпечують можливість формування критичної маси фахівців і надання ним телекомунікаційних послуг необхідної якості за доступною ціною.

У зв'язку зі змінами в інформаційному суспільстві країни виникає потреба нової редакції прийнятих законів при незмінній ідеології. Показник інформатизації повинний стати одним з найважливіших у розвитку сучасного суспільства.

У будь-якому демократичному суспільстві діяльність органів влади повинна бути прозорою. Узгоджуючись з цими вимогами і зростаючими можливостями доступу громадян до інформації, уряд нашої держави прийняв цілий ряд законодавчих актів про введення і супровід відповідних інформаційних систем, що висвітлюють роботу державних органів влади, надають можливість народу виразити своє ставлення до діяльності уряду. Найважливішим досягненням у цьому питанні стало прийняття Кабінетом Міністрів Постанови "Про заходи щодо створення електронної інформаційної системи "Електронний Уряд" [10] для забезпечення інформаційної взаємодії органів виконавчої влади між собою, з громадянами та юридичними особами на основі сучасних інформаційних технологій. Працює Єдиний веб-портал органів виконавчої влади, призначений для інтеграції веб-сайтів, електронних інформаційних систем та ресурсів органів виконавчої влади і надання громадянам і юридичним особам інформаційних та інших послуг загального призначення, інформаційних та інших послуг, які потребують ідентифікації суб'єктів правових відносин і забезпечення цілісності та достовірності інформації (з використанням електронного цифрового підпису) за допомогою мережі Інтернет. ВЕБ-сайт з адресою <http://www.me.gov.ua> визначено офіційним сайтом Міністерства економіки України, інтегрованим до Урядового ВЕБ-порталу. Створені та функціонують 9 інтерактивних баз даних, які містять інформацію про національні об'єкти промислової власності, 3 інформаційно-довідкові системи, доступ до яких надається через Інтернет [11; 12]. Також вводиться в експлуатацію

система інформаційно-аналітичного забезпечення Мінекономіки, проводиться забезпечення функціонування бази даних державних класифікаторів, веб-сайту державної системи сертифікації УкрСЕПРО [13].

Для упорядкованості електронних ресурсів органів державної влади, органів місцевого самоврядування та інших юридичних осіб публічного права, доступ до яких здійснюється через телекомунікаційні мережі загального користування, а також електронних ресурсів приватної форми власності, організовано Національний реєстр електронних інформаційних ресурсів [14].

Слід визначити, а також привести перелік інформації, яку органи державної влади зобов'язані робити публічно доступною, уточнити правовий статус виробників і утримувачів (володарів) офіційної інформації, визначити їх обов'язки по організації зберігання офіційної інформації і доступу до неї.

Значною мірою потрібно використати досвід розвинутих країн у цій сфері, зокрема США. Одною з головних цілей сайту уряду США ezgov.com є поліпшення його образу, швидке реагування на запити виборців, проведення опитувань в електронному режимі, вивчення ситуації на місцях.

Глибокі якісні зрушення, притаманні інформаційному суспільству, в той же час потребують необхідності забезпечення безпеки інформаційним ресурсам. Помітну роль у цьому процесі повинні зіграти міжнародні організації. 28 січня 2001 року Радою Європи було прийнято Конвенцію про захист осіб стосовно автоматизованої обробки даних особистого характеру. До цієї Конвенції Україна теж має приєднатися [15]. 23 листопада 2001 року Радою Європи прийнято Конвенцію про кіберзлочинність, яку ратифіковано і на Україні.

Відносини у сфері захисту інформації в інформаційних, телекомунікаційних та інформаційно-телекомунікаційних системах регулюються Законами України "Про захист інформації в автоматизованих системах", "Про захист інформації в інформаційно-телекомунікаційних системах" [11; 12], які гарантують забезпечення захисту інформації, визначають повноваження державних органів у сфері захисту інформації в інформаційних системах, відповідальність за порушення законодавства про захист інформації в системах, встановлюють права власника інформаційної системи, порядок доступу до інформації, яка є власністю держави.

Реалізація проектів соціальної підтримки людини.

Для охопту всього суспільства інформатизаційними процесами потрібна реалізація проектів адресної соціальної підтримки незахищених верств населення, розробка програми підтримки придбання персональних комп'ютерів для малозабезпечених верств населення, розробка заходів стимулювання передачі організаціями і компаніями застарілих персональних комп'ютерів в особисте користування співробітникам або учбовим закладам. Зниження імпорتنних мит також є важелем підвищення попиту з боку населення і компаній на комп'ютерне устаткування. Ці мита не виконують функцій захисту внутрішнього виробника і лише підвищують вартість комп'ютера для кінцевого споживача. Ліквідація мит на комп'ютери і комплектуючі також узгоджується з позицією СОТ.

Розвиток нової економіки знань та технологічних інновацій.

Не дивлячись на труднощі та проблеми у функціонуванні інформаційних систем, слід вважати, що новий розвиток виробничих сил буде базуватися на інформації та знаннях. Цю думку підтримує професор Ткач А.А., який в роботі "Світогосподарські виміри інституціональної ринкової інфраструктури України" наголошує: "Особливо динамічний розвиток послуг з передачі і переробки інформації приводить до висновку, що неминуча інформатизація і поширення цифрових технологій зумовлять радикальні і навіть революційні зміни у сфері виробництва й дистрибуції продукції" [16, с. 350—354].

Цю теоретичну тезу можна підтвердити цікавим практичним дослідженням Ляховича М.В., який у статті "Вплив інформаційної інфраструктури на розвиток економіки" провів кореляційний аналіз економічного розвитку країн у залежності від рівня розвитку інформаційної інфраструктури і прийшов до наступних висновків:

- економічний розвиток значною мірою пов'язаний з розвитком інформаційної інфраструктури;
- найбільший вплив інформаційні технології мають в країнах з високим рівнем доходів;
- бурхливий науково-технічний розвиток поглиблює розрив між країнами з високим і низьким рівнями доходів;
- країнам з низьким та середнім рівнем доходів потрібно вживати заходів щодо посилення інформатизації;
- вплив рівня забезпеченості стаціонарним зв'язком поступово зменшується. Зростає вплив міжнародного Інтернет-трафіка [17, с. 75—79].

Успішна реалізація процесу впровадження інформаційних систем визначила виникнення можливостей для ефективного розвитку економіки і політики нашої держави і суспільства в цілому.

ВИСНОВКИ ТАК ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ РОЗРОБОК

На нашу думку, інформатизація суспільства є однією з головних складових будь-якого економічного явища сучасності. Сучасні реалії громадського життя вимагають нових концептуальних рішень і методологічних підходів, що спираються на процеси інформатизації. Концептуальною основою формування інноваційної політики держави мають стати інформаційні складові економічного розвитку: підвищення рівня розвитку і використання інформаційних технологій; допомога та контроль з боку держави у прийнятті необхідних законів, у підтримці освітніх програм, у фінансуванні наукових досягнень в інформаційній сфері; реалізація проектів соціальної підтримки людини; розвиток нової економіки знань та технологічних інновацій.

За рівнем розвитку і використання інформаційних технологій Україна значно відстає від передових у цій галузі країн. Існуючі темпи розвитку є недостатніми для подолання низької ефективності української економіки, їх збереження приведе до збільшення технологічного відставання України і подальшої залежності економіки країни від сировинного сектора і імпорту високотехнологічної продукції.

Для продовження розвитку інформаційного суспільства необхідна допомога держави у фінансуванні наукових відкриттів у цій області, у підтримці освітніх програм, у забезпеченні сучасного матеріально-технічного оснащення навчального процесу. З метою якісного контролю за інформацією, що розміщується на сайтах Інтернет, необхідне прийняття закону про ліцензування та державну реєстрацію кожного сайту та поштової скриньки.

Проблеми соціалізації людини в Україні і нова якість життя повинні базуватися на наступних головних факторах розвитку: розвинення освіти та науки; інформатизація як процес, котрий безперервно посилюється і використовується в управлінні. Для охопту всього суспільства інформатизаційними процесами потрібна реалізація проектів соціальної підтримки незахищених верств населення.

Найбільш суттєвими в новій економіці знань є технологічні інновації, які є ознакою країн з високим рівнем доходів.

Успішна реалізація процесу впровадження інформаційних систем визначила виникнення можливостей для ефективного розвитку економіки і політики нашої держави і суспільства в цілому, тому подальші досліджен-

ня та практичні досягнення в цьому напрямі дозволять Україні значно покращити стан економіки.

Література:

1. Глобалізація і безпека розвитку: [монографія] / [О. Г. Білорус, О.В.Зернецька, Д. Г. Лук'яненко та ін.]; керівник авт. колективу і наук. ред. О. Г. Білорус. — К.: КНЕУ, 2006. — 733 с.
2. Курмаєв П. Ю. Сучасний стан та перспективи розвитку електронного бізнесу в Україні / П. Ю. Курмаєв / Економіка: проблеми теорії та практики: збірн. наук. праць. — 2006. — № 211. — Т. 2. — С. 373—379.
3. Ткач А.А. Інституціоналізація ринкової інфраструктури в посттрансформаційній економіці / А.А.Ткач // Держава та регіони. Серія: Економіка та підприємництво. — 2004. — № 2. — С. 214—219.
4. Матюшенко І. Ю. Перспективи розвитку освіти в Україні в умовах створення суспільства, побудованого на знаннях / І. Ю. Матюшенко // Економіка розвитку. — 2006. — № 1. — С. 48—54.
5. Закон України "Про інформацію" № 267 від 2 жовтня 1992 р. (із змінами і доповненнями) [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://hghltd.yandex.net>.
6. Закон України № 74/98 від 4 лютого 1998 р. "Про Національну програму інформатизації" (із змінами і доповненнями) [Електронний ресурс]: Режим доступу: [marazm.org.ua>dokument/zakon/index.php](http://marazm.org.ua/dokument/zakon/index.php).
7. Закон України "Про Концепцію Національної програми інформатизації" № 228-IV від 4 лютого 1998 р. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: zakon.rada.gov.ua.
8. Постанова Верховної Ради України № 3075-IV від 20 січня 2006 р. "Про затвердження завдань Національної програми інформатизації на 2006—2008 роки" // Відомості Верховної Ради України. — 2006. — № 2—3. — Ст. 7.
9. Постанова Кабінету Міністрів України № 1153 від 7 грудня 2005 р. "Про затвердження Державної програми "Інформаційні та комунікаційні технології в освіті і науці" на 2006—2010 роки" // Урядовий кур'єр. — № 243. — С. 12.
10. Постанова Кабінету Міністрів № 208 від 24 лютого 2003 р. "Про заходи щодо створення електронної інформаційної системи "Електронний Уряд" // Офіційний вісник України. — 2003. — № 9. — С. 112. — Ст. 378.
11. Закон України № 2594-IV від 31 травня 2005 р. "Про внесення змін до Закону України "Про захист інформації в автоматизованих системах" [Електронний ресурс]. — Режим доступу: zakon.rada.gov.ua.
12. Закон України № 80/94 — ВР від 5 липня 1994 р. "Про захист інформації в інформаційно-телекомунікаційних системах" [Електронний ресурс]. — Режим доступу: search.ligazakon.ua.
13. Постанова Верховної Ради України № 3175-IV від 1 грудня 2005 р. "Про Рекомендації парламентських слухань з питань розвитку інформаційного суспільства в Україні" // Відомості Верховної Ради України. — 2006. — № 15. — С. 604. — Ст. 131.
14. Постанова Кабінету Міністрів України № 326 від 17 березня 2004 р. "Про затвердження Положення про Національний реєстр електронних інформаційних ресурсів" // Офіційний вісник України. — 2004. — № 11. — С. 45. — Ст. 665.
15. Шепелєв М.А. Глобальный мир, ORDO NUOVO и новая политическая наука: [монография] / М.А. Шепелєв. — Днепропетровск: Журфонд, 2002. — 304 с.
16. Ткач А. А. Світогосподарські виміри інституціональної ринкової інфраструктури України / А.А.Ткач / Держава та регіони. Серія: Економіка та підприємництво. — 2006. — № 4. — С. 350—354.
17. Ляхович М. В. Вплив інформаційної інфраструктури на розвиток економіки / М.В.Ляхович // Збірник наукових праць ЧДТУ. Серія: Економічні науки. — 2006. — № 16. — С. 75—79.

Стаття надійшла до редакції 22.11.2011 р.